

Τρεις χώρες της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης στον Νότιο Καύκασο

Η πολιτική Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης της ΕΕ, που εγκρίθηκε το 2009, καλύπτει έξι κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης: την Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν, τη Λευκορωσία, τη Γεωργία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία. Δημιουργήθηκε με σκοπό να υποστηρίξει τις προσπάθειες για πολιτική, κοινωνική και οικονομική μεταρρύθμιση στις χώρες αυτές, προκειμένου να ενισχυθούν ο εκδημοκρατισμός και η χρηστή διακυβέρνηση, η ενεργειακή ασφάλεια, η προστασία του περιβάλλοντος και η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Όλα τα μέλη (εκτός της Λευκορωσίας, η συμμετοχή της οποίας έχει ανασταλεί) συμμετέχουν στην Κοινοβουλευτική Συνέλευση Euronest.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαθέτει αντιπροσωπεία για τις σχέσεις με τον Νότιο Καύκασο, η οποία επιβλέπει την Κοινοβουλευτική Επιτροπή Σύνδεσης (PAC) με τη Γεωργία, την Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εταιρικής Σχέσης (PPC) με την Αρμενία και την Επιτροπή Κοινοβουλευτικής Συνεργασίας με το Αζερμπαϊτζάν, και παρακολουθεί το έργο του ειδικού εντεταλμένου της ΕΕ για τον Νότιο Καύκασο και την κρίση στη Γεωργία (EUSR).

Γεωργία

Οι προεδρικές εκλογές του 2018 και οι βουλευτικές εκλογές του 2016 στη Γεωργία κατέληξαν σε νίκη του συνασπισμού «Γεωργιανό Όνειρο» και στην επιβεβαίωση του ευρωατλαντικού προσανατολισμού της χώρας. Η συμφωνία σύνδεσης ΕΕ-Γεωργίας, συμπεριλαμβανομένης μιας σφαιρικής και σε βάθος συμφωνίας ελεύθερων συναλλαγών (DCFTA), τέθηκε σε ισχύ τον Ιούλιο του 2016. Η Γεωργία έχει καταβάλει μεγάλες προσπάθειες για την ευθυγράμμιση της νομοθεσίας της με τα πρότυπα της ΕΕ, γεγονός που οδήγησε, μεταξύ άλλων, στην απαλλαγή από την υποχρέωση θεώρησης για βραχεία διαμονή στον χώρο Σένγκεν από τον Μάρτιο του 2017. Η ΕΕ είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Γεωργίας, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 27% του συνολικού της εμπορίου (2018). Η χρηματοδοτική στήριξη της ΕΕ επικεντρώνεται στην οικονομική ανάπτυξη, τη χρηστή διακυβέρνηση, την κυκλοφορία των προσώπων και την εκπαίδευση. Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Γειτονίας, τα κονδύλια για την περίοδο 2017-2020 εκτιμώνται μεταξύ 371 και 453 εκατ. ευρώ.

Η δημοκρατία της Γεωργίας εξακολουθεί να κατατρώχεται από έντονη πολιτική πόλωση (γεγονός το οποίο αποτυπώνεται και στα μέσα ενημέρωσης) με συνεχείς εντάσεις μεταξύ του κυβερνητικού συνασπισμού και της αντιπολίτευσης, σε ένα πλαίσιο επαναλαμβανόμενων κατηγοριών περί επιλεκτικής δικαιοσύνης και εκστρατειών για την καταπολέμηση της διαφθοράς οι οποίες έχουν πολιτικά κίνητρα. Η πόλωση αυτή

επιδεινώθηκε περαιτέρω με τη διαδικασία συνταγματικής αναθεώρησης της περιόδου 2017-2018. Ωστόσο η διαδικασία αυτή οδήγησε στην επιτυχή ολοκλήρωση της εξέλιξης του πολιτικού συστήματος της Γεωργίας προς ένα κοινοβουλευτικό σύστημα με πλήρη αναλογική εκπροσώπηση αρχής γενομένης το 2024 και αξιολογήθηκε θετικά από αυτή την άποψη τόσο από την Επιτροπή της Βενετίας του Συμβουλίου της Ευρώπης όσο και από την ΕΕ.

Οι Γεωργιανοί, αντιμέτωποι με την αργή αλλά συνεχιζόμενη προσάρτηση της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας από τη Ρωσία, έχουν εναποθέσει τις ελπίδες τους στην προσέγγισή τους στην ΕΕ και το ΝΑΤΟ. Η ΕΕ έχει τονίσει τη σημασία μιας ειρηνικής λύσης στο αδιέξοδο στις περιοχές της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας, η οποία θα σέβεται ταυτόχρονα την εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας. Υποστηρίζει τις προσπάθειες επίλυσης της σύγκρουσης μέσω του έργου του ειδικού εντεταλμένου της ΕΕ για τον Νότιο Καύκασο και την κρίση στη Γεωργία, της αποστολής επιτήρησης της ΕΕ και του ενωσιακού μηχανισμού συμβολής στη σταθερότητα και την ειρήνη, που συμπληρώνουν τις διεθνείς συνομιλίες της Γενεύης. Ο ετήσιος στρατηγικός διάλογος ΕΕ-Γεωργίας αποτελεί ένδειξη εμπιστοσύνης στις σχέσεις μεταξύ των δύο πλευρών. Η Γεωργία έχει επίσης συμβάλει σημαντικά σε διάφορες επιχειρήσεις της ΕΕ στο πλαίσιο της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας (ΚΠΑΑ), βάσει συμφωνίας-πλαίσιου για τη συμμετοχή της Γεωργίας, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 2014.

A. Η θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και η διακοινοβουλευτική συνεργασία

Η όγδοη συνεδρίαση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Σύνδεσης ΕΕ-Γεωργίας πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2019. Κατά τη συνεδρίαση εγκρίθηκαν μια τελική δήλωση και ορισμένες συστάσεις, με τις οποίες τονίστηκε η πρόοδος που έχει σημειωθεί ως προς την εναρμόνιση και τις εν εξελίξει μεταρρυθμίσεις, ενώ παράλληλα απευθύνθηκε έκκληση για περαιτέρω προσπάθειες σε τομείς όπως η ανεξαρτησία και η αποτελεσματικότητα της δικαστικής εξουσίας, το εργατικό δίκαιο και η απαγόρευση των διακρίσεων. Στο κείμενο επανεκφράστηκε, επίσης, η αταλάντευτη υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην ανεξαρτησία, την κυριαρχία και την εδαφική ακεραιότητα της Γεωργίας εντός των διεθνώς αναγνωρισμένων συνόρων της. Στο [ψήφισμα](#) που ενέκρινε τον Νοέμβριο του 2018 σχετικά με την εφαρμογή της συμφωνίας σύνδεσης, το Κοινοβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για τη συνεχιζόμενη μεταρρύθμιση και την πρόοδο που έχει σημειωθεί όσον αφορά την εφαρμογή της συμφωνίας και της DCFTA.

B. Παρατήρηση εκλογών

Η Γεωργία έχει φιλοξενήσει αντιπροσωπείες του Γραφείου Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ/ODIHR), στο οποίο συμμετέχουν βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την παρακολούθηση των βουλευτικών, προεδρικών και τοπικών εκλογών της χώρας. Οι βουλευτικές εκλογές του 2016 αξιολογήθηκαν ως ευρέως δημοκρατικές και δίκαιες, παρά ορισμένες διαδικαστικές παρατυπίες και καταγγελίες για εκφοβισμό. Το κόμμα «Γεωργιανό Όνειρο» κέρδισε και εξασφάλισε τη «συνταγματική πλειοψηφία» (75% των βουλευτών) που απαιτείται για να εγκριθεί η τροποποίηση του Συντάγματος. Οι προεδρικές εκλογές του 2018 επικρίθηκαν από τον ΟΑΣΕ και την ΕΕ

για κατάχρηση διοικητικών πόρων, σοβαρή πόλωση των ιδιωτικών μέσων ενημέρωσης και αρνητική εκστρατεία.

Αρμενία

Οι σχέσεις της Αρμενίας με την ΕΕ είναι επαμφοτερίζουσες, αλλά ενδεχομένως έχει έρθει η στιγμή για ένα νέο ξεκίνημα. Αφενός η Αρμενία αποφάσισε να προσχωρήσει στην Ευρασιατική Οικονομική Ένωση (ΕΟΕ) με τη Λευκορωσία, το Καζαχστάν και τη Ρωσία λίγο πριν από την έναρξη ισχύος της Ένωσης την 1η Ιανουαρίου 2015, τερματίζοντας έτσι τη διαδικασία διαπραγματεύσεων για τη σύναψη συμφωνίας σύνδεσης με την ΕΕ. Αφετέρου στα τέλη Δεκεμβρίου του 2015 ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για μια νέα συμφωνία ΕΕ-Αρμενίας, η οποία βασίζεται μεν στις αξίες της ΕΕ, είναι δε συμβατή με τις νέες υποχρεώσεις του Ερεβάν έναντι της ΕΟΕ, και, χάρη στον ρεαλισμό που επέδειξαν και οι δύο πλευρές, οδήγησαν στην ταχεία σύναψη συνολικής και ενισχυμένης συμφωνίας εταιρικής σχέσης (CEPA). Η συμφωνία εφαρμόζεται προσωρινά από τον Ιούνιο του 2018, έως ότου κυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Η πολιτική κατάσταση στην Αρμενία άλλαξε ριζικά τον Μάιο του 2018, όταν ειρηνικές διαδηλώσεις κατά της κυβέρνησης του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος της Αρμενίας (RPA) έφεραν στην εξουσία τον ηγέτη της αντιπολίτευσης Nikol Pashinyan («βελουδίνη επανάσταση»). Οι πρόωρες βουλευτικές εκλογές του Δεκεμβρίου του 2018 σήμαναν συντριπτική νίκη για τον συνασπισμό του νέου πρωθυπουργού, που κέρδισε περισσότερο από το 70% των ψήφων, ενώ το RPA δεν κατάφερε να φτάσει στο κατώφλι του 5% για να εισέλθει στο κοινοβούλιο, γεγονός που καταδεικνύει τη λαϊκή στήριξη υπέρ της αλλαγής. Η νέα κυβέρνηση αντιμετωπίζει πολυάριθμες προκλήσεις, ιδίως όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, και το μεταρρυθμιστικό της πρόγραμμα στον τομέα του κράτους δικαίου, της διαφάνειας και της καταπολέμησης της διαφθοράς. Η ΕΕ στηρίζει την Αρμενία κυρίως μέσω του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Γειτονίας, με ενδεικτικά προβλεπόμενα κονδύλια από 144 έως 176 εκατ. ευρώ για την περίοδο 2017-2020.

Η Αρμενία βρίσκεται σε παρατεταμένη — τριακονταετή και πλέον — σύγκρουση με το Αζερμπαϊτζάν σχετικά με το καθεστώς της περιοχής Ναγκόρνο-Καραμπάχ, και η μεγαλύτερη κορύφωση της έντασης μεταξύ των δύο χωρών από το 1994 σημειώθηκε κατά τη διάρκεια του «πολέμου των τεσσάρων ημερών», τον Απρίλιο του 2016. Οι σχέσεις της με την Τουρκία είναι ψυχρές, καθώς η τελευταία απαιτεί την επίλυση της σύγκρουσης για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ προκειμένου να ανοίξει εκ νέου τα σύνορά της στην Αρμενία. Η ΕΕ εξέφρασε την ικανοποίησή της για τις πρόσφατες επαφές μεταξύ των προέδρων και των υπουργών Εξωτερικών του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας, καθώς και για την έγκριση μέτρων για τη μείωση των εντάσεων κατά μήκος των συνόρων Αρμενίας-Αζερμπαϊτζάν και της γραμμής επαφής Καραμπάχ-Αζερμπαϊτζάν.

A. Η θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και η διακοινοβουλευτική συνεργασία

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε τη CEPA τον Ιούλιο του 2018, με συνοδευτικό [ψήφισμα](#) στο οποίο χαιρέτισε επίσης τον λαό της Αρμενίας για την ειρηνική μετάβαση της εξουσίας. Σύμφωνα με τη CEPA, η Επιτροπή Κοινοβουλευτικής Συνεργασίας (PCC) μετατράπηκε σε Κοινοβουλευτική Επιτροπή Εταιρικής Σχέσης (PPC). Η

εναρκτήρια συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 2018. Η κοινή δήλωση που προέκυψε επικεντρώθηκε ιδίως στα ζητήματα της εφαρμογής της CEPA, της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και της χρηστής διακυβέρνησης, καθώς και στις προκλήσεις της περιφερειακής ασφάλειας. Τον Απρίλιο του 2015, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα](#) σχετικά με την εκατοστή επέτειο της γενοκτονίας των Αρμενίων.

B. Παρατήρηση εκλογών

Η Αρμενία έχει φιλοξενήσει βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου — στο πλαίσιο αποστολών του ΟΑΣΕ/ODIHR για την παρατήρηση εκλογών — αρκετές φορές, μεταξύ άλλων κατά τις πρόωρες βουλευτικές εκλογές της χώρας το 2018. Η διοργάνωση εκλογών στην Αρμενία έχει βελτιωθεί σημαντικά. Οι εκλογές του 2018 αξιολογήθηκαν θετικά, διότι ήταν καλά οργανωμένες και με ελάχιστες παρατυπίες, και η αντιπροσωπεία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου [παρατήρησε](#) σημαντική πτώση των κακών εκλογικών πρακτικών.

Αζερμπαϊτζάν

Τον Φεβρουάριο του 2017 ξεκίνησαν διαπραγματεύσεις για μια «συνολική συμφωνία» μεταξύ της ΕΕ και του Αζερμπαϊτζάν. Η νέα συμφωνία θα καλύψει ζητήματα πολιτικής, εμπορίου, ενέργειας και άλλα ειδικά θέματα, συμπεριλαμβανομένων των όρων για την ενδεχόμενη δημιουργία ενός καθεστώτος απαλλαγής από την υποχρέωση θεώρησης στο μέλλον. Θα πρέπει να συμπεριλάβει διατάξεις σχετικά με την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) και με θέματα εκτός ΚΕΠΠΑ, μεταξύ άλλων αυστηρές διατάξεις όσον αφορά τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου και τα θεμελιώδη δικαιώματα. Η ΕΕ είναι σημαντικός εμπορικός εταίρος του Αζερμπαϊτζάν, αντιπροσωπεύοντας περισσότερο από το 40% των συνολικών εμπορικών συναλλαγών της χώρας (2018), κυρίως λόγω των εξαγωγών πετρελαίου προς την ΕΕ. Οι εξαγωγές του Αζερμπαϊτζάν προς την ΕΕ στον τομέα της ενέργειας είναι πιθανό να αυξηθούν περαιτέρω μετά την ολοκλήρωση του νότιου διαδρόμου μεταφοράς φυσικού αερίου, έργο το οποίο αποσκοπεί στη μεταφορά φυσικού αερίου από την Κασπία Θάλασσα στην Ευρώπη.

Το Αζερμπαϊτζάν κατατάσσεται στην 149η θέση μεταξύ 167 χωρών στον δείκτη δημοκρατίας του Economist Intelligence Unit για το 2018, ενώ στην έκθεση του 2018 για την ελευθερία στον κόσμο αξιολογείται ως «ανελεύθερη χώρα». Ο Πρόεδρος İlham Aliyev, ο οποίος διανύει τώρα την τέταρτη θητεία του, διαδέχθηκε τον πατέρα του, Heydar Aliyev, το 2003. Η συνταγματική αναθεώρηση του 2016 είχε σκοπό, μεταξύ άλλων, να παρατείνει την προεδρική θητεία από πέντε σε επτά έτη και να δημιουργήσει τη θέση του πρώτου αντιπροέδρου. Το 2017, ο Πρόεδρος διόρισε τη σύζυγό του στην εν λόγω θέση.

Το Αζερμπαϊτζάν βρίσκεται σε παρατεταμένη — τριακονταετή και πλέον — σύγκρουση με την Αρμενία σχετικά με το καθεστώς της περιοχής Ναγκόρνο-Καραμπάχ, και η μεγαλύτερη κορύφωση της έντασης μεταξύ των δύο χωρών από το 1994 σημειώθηκε κατά τη διάρκεια του «πολέμου των τεσσάρων ημερών», τον Απρίλιο του 2016. Η ΕΕ παρέχει αμέριστη υποστήριξη στις προσπάθειες που καταβάλλουν οι συμπρόεδροι της

ομάδας Μινσκ του ΟΑΣΕ και στις βασικές αρχές που εξέδωσαν το 2009, με στόχο την επίλυση της σύγκρουσης με ειρηνικό τρόπο.

A. Η θέση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και η διακοινοβουλευτική συνεργασία

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει επανειλημμένα εκφράσει την ανησυχία του όσον αφορά την κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο Αζερμπαϊτζάν. Το 2015, το Κοινοβούλιο κάλεσε με [ψήφισμά](#) του τις αρχές του Αζερμπαϊτζάν να τερματίσουν αμέσως τα κατασταλτικά μέτρα κατά της κοινωνίας των πολιτών και του έργου υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η φυλακισμένη ακτιβίστρια Leyla Yunus αφέθηκε ελεύθερη το 2015 έπειτα από άσκηση έντονης πίεσης από πλευράς του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και ανθρωπιστική/υγειονομική στήριξη. Το 2017, το Κοινοβούλιο καταδίκασε με [ψήφισμά](#) του την απαγωγή και κράτηση του Αζέρου δημοσιογράφου Afgan Mukhtarli και εξέφρασε την ανησυχία του για την κατάσταση των μέσων ενημέρωσης στο Αζερμπαϊτζάν. Τον Ιανουάριο του 2019 το Κοινοβούλιο ενέκρινε [ψήφισμα](#) με το οποίο ζητούσε την άμεση απελευθέρωση του Mehman Huseynov, ενός μπλόγκερ που μάχεται κατά της διαφθοράς, και άλλων πολιτικών κρατουμένων. Τον Μάρτιο του 2019 δόθηκε χάρη στον Huseynov και σε αρκετούς άλλους μπλόγκερ, δημοσιογράφους, εκπροσώπους πολιτικών κομμάτων και ΜΚΟ.

Οι διακοινοβουλευτικές σχέσεις αποκαταστάθηκαν επισήμως το 2016 μετά από τετραετή διακοπή. Η 15η συνεδρίαση της Επιτροπής Κοινοβουλευτικής Συνεργασίας ΕΕ-Αζερμπαϊτζάν έλαβε χώρα στο Μπακού, τον Μάιο του 2018, και ολοκληρώθηκε με κοινή δήλωση, στην οποία τονιζόταν ιδιαίτερα η δυνατότητα στενότερων οικονομικών σχέσεων με την έναρξη των διαπραγματεύσεων για μια νέα συμφωνία, η σημασία του νότιου διαδρόμου φυσικού αερίου, η σημασία της προόδου στους τομείς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και η ανάγκη να υπάρξει ειρηνική και μόνιμη διευθέτηση της σύγκρουσης για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ το συντομότερο δυνατό. Το Κοινοβούλιο ενέκρινε ψήφισμα τον Ιούλιο του 2018 σχετικά με τις διαπραγματεύσεις για τη νέα διμερή συμφωνία, στο οποίο τονίζεται ότι η εμβάθυνση των σχέσεων εξαρτάται από την τήρηση και τον σεβασμό των θεμελιωδών αξιών και των αρχών της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, της χρηστής διακυβέρνησης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών από το Αζερμπαϊτζάν.

B. Παρατήρηση εκλογών

Το Αζερμπαϊτζάν έχει φιλοξενήσει βουλευτές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο πλαίσιο των αποστολών παρακολούθησης εκλογών του ΟΑΣΕ/ODIHR. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι θεωρήθηκε ότι όλες οι εκλογές της χώρας που παρατηρήθηκαν από τις εν λόγω αποστολές δεν πληρούσαν τις διεθνείς απαιτήσεις, και ότι δεν έχουν ακόμη εφαρμοστεί οι συστάσεις, το Κοινοβούλιο αποφάσισε να μην αποστείλει παρατηρητές στις βουλευτικές εκλογές του 2015 ή στις προεδρικές εκλογές του 2018. Η αποστολή του ODIHR στις προεδρικές εκλογές του 2018 δήλωσε ότι οι εκλογές «πραγματοποιήθηκαν σε ένα περιοριστικό πολιτικό περιβάλλον και σε ένα νομικό πλαίσιο που περιορίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες, τα οποία αποτελούν προϋπόθεση για τη διεξαγωγή πραγματικών δημοκρατικών εκλογών».

Michal Jiráček

